D'r awste oet 't köd (1)

(de oudste uit het gezin)

Ich bin 't Frenske , d'r awste van dartièn kinger.
Miene pap waor eine daagloaner, geer wèt waal eine dae euveral góng wirke, wo mèr get te verdeene waor. Of dat noe bie de boere waor, of kaole losse op de sjtaasje, vröchte inlaaje nao d'r augs, langs d'r waeg wirke, of ter lieke baeje, 't maakde häöm nieks oet. Hae zag ummer ;" Ich bin eine daagloaner , mè 't leefste höb ich loandaag."

Hae verdeende bie de boere 8 cent per oer en 't aete. Es hae óm zeeve oer 'smörges dao waor, kós hae direk aan de taofel gaon, óm tièn oere drónke ze weer koffie mèt 'n bótteram. De middig krege ze es 't Angelus geklept haw. Óm veer oer dronke ze weer koffie mit broad en spek en saoves óm hauf ach oote ze gebakke èrpel of pap.
Dan waore ze dartièn oere dao gewaes en kreege ze eine gölle oetbetaald. Bie de gemeinte kreege ze fieftig cent miè en móste ze zelf de kos doon. Ze móste per maond twelf en eine hauve gölle huur betale veur 't huuske wo veer in woonde. De daag dat hae gein werk haw, toefelde hae heim get in d'r koalef en veer houwe ouch e sjtökske land van eine derde houve mörrigge, wie d'r pap dat zoa sjaon kós zegge. Dao sjtónge get èrpel en kroate op en e klein heukske kaore.
D'r boer Saovelaer, wo d'r pap väöl wirkde haw eine driehook land van zoan twiè honderd veerkante meter, wo ze altied de kroatemiete zatte en da moch d'r pap aan 't veurjaor dae ganse kraom opruime en geliek make en da kós hae dao veur nieks veur zich èrpel of anger greunte plante, es hae mèr zörgde dat taege eind oktober 't sjtök weer laeg waor óm dao weer die miete te zètte.

Die kroate, die d'r pap zat, hawwe ze nuèdig um 't vèrke te maste, want ze waore eigelig zelfverzörger. Veer móste es kinger van e jaor of tièn neetele gaon sjnieje langs de grave. De mam goof ós 'n auw zögk van d'r pap, die dooge veer um de linkse hand, zoadat veer oos neet kóste verbrenne en mit de sièkel sneje veer die neetele dan aaf.
Es veer ze ós toch verbrant hawwe, da dooge veer 't saap oet d'r sjtengel van die neetele op die brandplekke en da waor de pien zoa euver.

Die neetele woorte in eine auwe wesjkaetel op de fornuis gekaok en dat voor haw dat vèrke gaer.
Ich zal e jaor of ach zeen gewaes. Ich haw al drie zusterkes en twiè breurkes. Ich mós van de mam ummer mit die klein poete sjpele en dat hóng mich gaw 't sjaot oet. D'r eine pisde in de brook en d'r angere haw drin gekakt, veur hae get zag. En da kós ich ummer dae kuttel oet de brook doon es hae neet langs de piepe droet gevalle waor. De maedjes hawwe e breukske aan, mêh veer jónge hawwe gein óngerbrook. Veer hawwe 'n brook mit eine achterklep, d.w.z. da kós doe twiè knuip aan d'r ziekant losmake en veel dae ganse lap aaf. Doe pakdes dich dat sjtók nao veur tösje de bein door en da kóste pisse en kakke zónger dich naat of nöt te make. .
Op eine goewe daag goof de mam mich 'n kalebas mit bótterramme en get te drinke en moch ich mit de ganse sjötteriej nao de tant Berb op Walem gaon. Ze goof mich zelfs de loetsj en d'r noek (*stukje stof met suiker erin, dicht-gebonden om op te zuigen*) mit veur 't Treeske dat pas twiè en e hauf jaor waor.
Dat waor zoa'n kerteer loupe en wie de tant oos zoog aankomme, begós die jederein te knuffele en te puène en al gauw zoote veer achter de taofel um die bótterramme op te aete.
Veer kreege van häör nog e sjtökske paeperkook en ich mós alles vertèlle wat de mam aan 't doon waor, of ze boekpien haw en of d'r pap ouch heim waor en of d'r ouch 'n vraem mevrouw dao waor en weit ich wat nog miè.
Ich haw natuurlig neet in de gaate dat t'r alweer e kindje op kòms waor, mèh wie d'r pap taege 't valle van d'r aovend oos kaom haole, vertèlde hae oos dat veer weer e breurke d'r bie hawwe gekrege.
Ich waor gaar neet bliej, want noe mós ich ouch weer mit dae kindskörf gaon sjokkele es dae krouwel góng brulle.

Wie de wiesvrouw d'r volgende daag weer nao de mam kaom kieke, vroog ze aan mich of ich bliej waor mit dat nuj breurke, mèh ich zag :
" Numt uch dèm mèr gauw mit , veer höbbe genóg van die poete".
De tant Merieke kaom en zag, och wat is dat e fien menneke, mèh ich zag: "Es dat e fien menneke is dan weit ich 't neet miè, hae hat eine bölt op d'r kop wie e gauze ei en hae is nog blauw ouch".
De tant Berbke , die veur paattant gevraog waor, kaom ouch 't kindje kieke en zag : "Och wat is dat e leef dingske". Mèh ich zag, "mien leef tant ,vink deer dat leef , hae daet d'r ganse daag en nach nieks angers es brulle wie e sjpiènverke".
Jao en d'r pesjtoar kaom kwansies ins kieke of d'r nog get in de fles waor

D'r pap, dae e haof litterke sjnaps gehaold haw, zoog die fles ummer laeger waere en kós zich doad ergere wie de mam zag: " Pie sjöt d'r hièr pesjtoar nog ein dröpke in."
En wie d'r pap zag dat d'r pesjtoar mesjien nog wiejer mós gaon, doe deeg dae of hae 'n ziè van tied haw en pietsde zich nog gauw ei paar.
En taege mich zag hae : " Toch fein dat Ooze Leeve Hièr dich nog e breurke gegaeve hat, want wo veur zes kinger te aete is kan ouch nog e zièvende maegske gevöld waere". "Dat zal waal" zag ich, "numt deer uch dat kindje mèr gaw mit, want d'r pap zaet ummer, d'r pesjtoar hat good kalle, dae vrit allein mèr kortelètte en hat eine boeëk wie eine burgemeister , want dae hoof mit geine te deile, dae kan alles allein opaete en geit zich nog bie de luj genóg dröpkes of kónjekskes pietsje, en veer mótte alles deile , kiek mèr wie mager veer allemaol zint". En doe waor d'r pesjtoar zoa vertrokke, en d'r pap lagde zich eine aap, want noe haw hae zelf nog e paar dröpkes.

Sangeredaags kaom de vrouw van d'r boer wo d'r pap väöl wirkde en brach, wie dat doe gebrukelig waor, eine paeperkook mit veur de mam es kadootje. En zoa ging dat jeder jaor mèr door tot veer mit dartièn kinger waore.
D'r opa waor al lang doad en wie de oma gesjtórve waor kóste de kinger alles deile. Ze waore mit hun veere en d'r pap kreeg 't groat laot. Dat waor 't hoes mit koalef en ouch nog de geit, want die hawwe veer al e hauf jaor verzörgd, umdat de oma dat neet miè kós . Mèh ich haw in die maonde mit die krak langs de grave mótte gaon, tot ze get te vraete haw.
Op eine goowe daag waor ich mit anger jónges gaon sjpele en haw de geit laote loslaope. Die krak waor doe nao heim gegange en wie ich heim kaom, doe waor d'r bok vèt.
D'r pap kreeg ouch 't gereidsjap, zoawie de graafsjöp, de roevelsjöp. 'n aw gaffel ,de huèghak, eine houte raek mit de hèlf gebraoke of verlaore teng, de sjoefel ,'t distele sjöpke en neet te vergaete de auw hegksjièr.
Wiejer kreeg hae de auw sjoepkar, of baeter gezag de sjörgskar, mit die losse ziesjotter, zoadat ze ouch sjanse veur d'r aove, rieser veur de èrte en zelfs de kaoresjouve dao op kóste verveure. 'T houte raad waor wiet versjliète, mêh 't drièjde nog ummer rónd. En de help waor nog praktisj nuj, die haw de paekvot (d'r sjoester), 't Funske Ramaekers va Ranzel gemak.

(weurd vervolg)
Dré Kickken